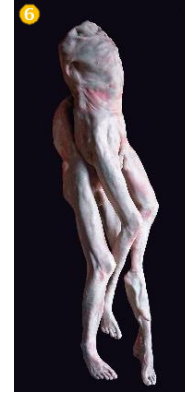
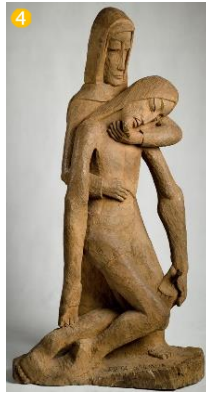
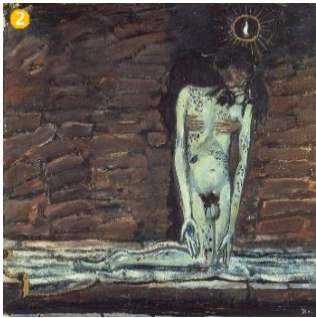

“Pietà” v

Staande Pietà:

Eerder zagen we de verschillende stadia in het Pietà-thema; hier het laatste stadium dat meteen ook twijfels oproept of je het wel een Pietà mag/kunt noemen. Het zijn eigenlijk twee modellen van rechtopstaande vormen. Eentje bestond al binnen de Andachtsbilder: de Man van Smarten. Hierbij toont Jezus, staande in het graf, zijn wonden. Soms wordt hij daarbij ondersteunt door engelen of Maria en Johannes en dat maakt het weer een vorm van Pietà. Ik kom aan het eind van deze reeks terug op dit beeld omdat het voor mijn gevoel ook met Pasen te maken heeft. Het andere beeld¹ werd door Michelangelo op het eind van zijn leven gemaakt als Kruisafname/Graflegging. Het lichaam is al van het kruis af gehaald en wordt ondersteund door Nicodemus. Ook deze vorm kreeg navolging tot op vandaag. Michelangelo had zijn “staande” Pietà gemaakt als grafbeeld¹ voor zichzelf. Het is Nicodemus die Jezus vasthoudt (wellicht een zelfportret), maar Michelangelo was er zo ontevreden mee dat hij het stuk sloeg. Een latere kunstenaar herstelde het, heeft er Maria aan toegevoegd en belandde het in een museum. Later maakte Michelangelo nóg enkele staande (onvoltooid) Pietà's³.

1. Michelangelo Buonarroti, 1500 – 2. Otto Dix, 1913 – 3. Michelangelo Buonarroti, 1564 – 4. Antoni Rzaša, 1965 – 5. Emile van der Kruk, 1998
6. Berlinde De Bruyckere, 2007 (zie ook De Pont Tilburg – zie ook 'Engelenkeel' Bonnefantenmuseum¹, Maastricht) – 7. Bill Batic, 2020

Het idee van de staande, opgetilde of getoonde Jezus bestond ook in de dikwijls prachtig uitgewerkte ‘Genadestoel’, ook wel ‘Drievuldigheid’ of ‘Het Verdriet van God’ genoemd, waarbij God de Vader (samen met de Heilige Geest en engelen) het gegeselde en dode lichaam van Zijn Zoon, dikwijls nog hangend aan het Kruis, optilt en aan ons toont alsof wij ons schuldig zouden moeten voelen of toch tenminste berouw of medelijden zouden moeten tonen.

Anoniem², 1386-1572

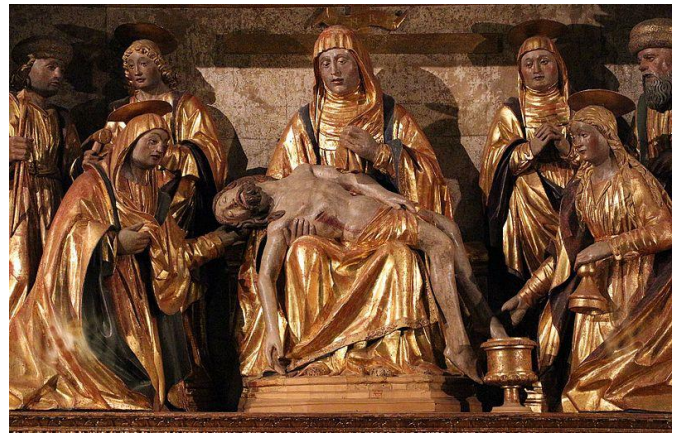

Henri Bellechose (Jan Maelwael?), 1416

Rogier van der Weyden (?), 1515

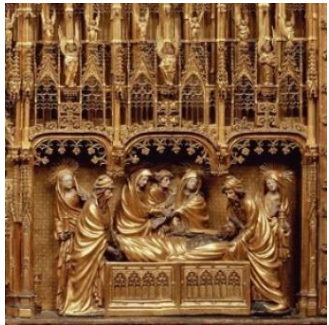
Retabels:

▲ Mortegliano Italië, 1526
 ▲ Heimbach Duitsland, 1470
 Burgos, Spanje, 1550▶

Retabels, oftewel altaarstukken, zijn meervoudige panelen met religieuze voorstellingen die boven een altaar hangen of daar onderdeel van zijn. De Pietà is dikwijls te vinden op een zijaltaar, gewijd aan het leven van Maria. Soms bestond er al een retabel of een Pietà en zijn die later samengevoegd zoals in Heimbach. Retabels kunnen heel klein zijn maar regelmatig beslaan ze de gehele oppervlakte boven een altaar. Ze getuigen van welvaart en waren nogal eens schenkingen aan een kerk of klooster. Een bekend voorbeeld is het Kartuizerklooster van Dijon:

Er werd in opdracht van Filips de Stoute een enorm klooster gebouwd met alles erop en eraan tot en met de kunstwerken in de kloosterkerk, waaronder een Pietà, een van de eerste in Frankrijk. Enorme vergulde retabels³, triptieken, werden in 1391 in Termonde gesneden en beschilderd en verguld in leper, waarna ze in 1399 werden geplaatst. Toen pas mochten de 'ingevlogen' monniken het betrekken. Ik stond vorig jaar voor de retabels en was te verbluft om het mooi te vinden. De Pietà maakte indruk.

▲ Retable de la Crucifixion³ de Champmol, Dijon (Detail Graflegging), 1399

▲ Pietà de Champmol, Dijon, 1399

- ¹ Must-See: Berlinde De Bruyckere: <https://www.bonnefanten.nl/nl/tentoonstellingen/berlinde-de-bruyckere>
https://www.bonnefanten.nl/nl/tentoonstellingen/berlinde-de-bruyckere/nl_booklet_berlinde_def_lr_spreads-1.pdf
<https://www.hauserwirth.com/ursula/22303-berlinde-de-bruyckere-stages-ales>
http://vanderleeuwstichting.nl/uploads/editor/Kees_Brak_-_Paper_Berlinde_de_Bruyckere_web.pdf
- ² Catalogus Europa Jagellonica (1386-1572): <https://www.flickr.com/photos/ilvic/albums/72157632793254873>
- ³ Retables du Chartreuse de Champmol, Dijon: https://nl.wikipedia.org/wiki/Jacob_de_Baerze

Tot slot terug naar dé Pietà om het uitgangspunt weer op te pikken:

Volgende week ga ik op zoek naar het Pietà-thema in de hedendaagse kunst, film, video, fotografie en de pers.

Ton van Leest

* Alle bijdragen kun je terugvinden op de website van Ekklesia Tilburg onder "Actueel", waarin ook de links aan te klikken zijn.